

FRED VAN KAN

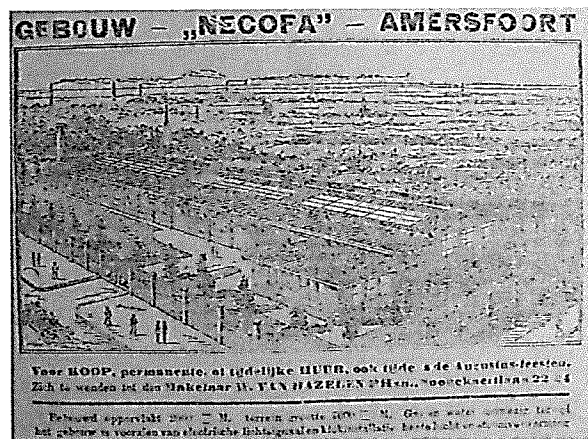
De Amersfoortsche winkeliersbeurs

In het najaar van 2005 kreeg Archief Eemland een album in handen met foto's gemaakt door de Amersfoortse fotograaf Serré met de Amersfoortsche Middenstandsbeurs van 1923 als onderwerp. Dit vormde de aanleiding voor het schrijven van deze korte bijdrage. Een selectie uit de foto's is bij dit artikel opgenomen.¹

De Eerste Wereldoorlog bracht in Amersfoort net als elders in ons land de middenstand in de problemen. Als gevolg van schaarste stegen de inkooprijzen voor de winkeliers fors en die werden doorberekend aan de consument, met een daling van de vraag als gevolg. Het einde van de oorlog bracht niet direct verbetering, de aanvoer werd wel goedkoper, maar de winkeliers zaten dikwijls nog met kostbare onverkochte voorraden. Wel kon nu weer een breder assortiment worden aangeboden. Om de verkoop te stimuleren, werd in 1919 door de middenstandsverenigingen Handel en Nijverheid en De Hanze een winkelweek met etalagewedstrijd georganiseerd. Zo zouden de Amersfoorters kunnen zien waartoe de winkeliers weer in staat waren en hoopte men de regio te stimuleren om in Amersfoort haar inkoop te doen. Ook wilde men het imago van de winkeliers verbeteren. Hoewel slechts enkelen onder hen oorlogswinsten hadden gemaakt, werd de hele middenstand daar volgens haar organisaties op aangekeken. Het *Amersfoortsch Dagblad* schreef dat de winkeliers er bovendien van werden verdacht te hoge prijzen te berekenen, een onterechte beschuldiging waar nu mee kon worden afgerekend. Winkelweek en etalagewedstrijd werden op een strategisch slim moment georganiseerd, rondom de viering van koninginnedag, destijds op 31 augustus.

De winkelweek ten spijt verbeterde de positie van de middenstand niet, want in de jaarverslagen van de Kamer van Koophandel en Fabrieken over

Gebouw Necofa zoals afgebeeld in *Amersfoortsch Dagblad De Eemlander* jrg. 21 (1923) nr. 253, p. 2 (Archief Eemland, Beeldcollectie 92500).

1920 en 1921 wordt nog altijd van malaise gesproken. Twee jaar later, in 1923, rapporteert de kamer nog steeds negatief, de koopkracht herstelt zich aldoor niet, terwijl toenemende concurrentie van het grootwinkelbedrijf wordt ondervonden. De middenstanders zelf meenden dat zij vooral te lijden hadden door de concurrentie van de grote steden Utrecht en Amsterdam. Het *Amersfoortsch Dagblad* tekende daarbij aan dat de trek van het Amersfoortse winkelend publiek naar elders allereerst te maken had met het feit dat in

1. Met dank aan Agnes Witte, fotoconservator van Archief Eemland.

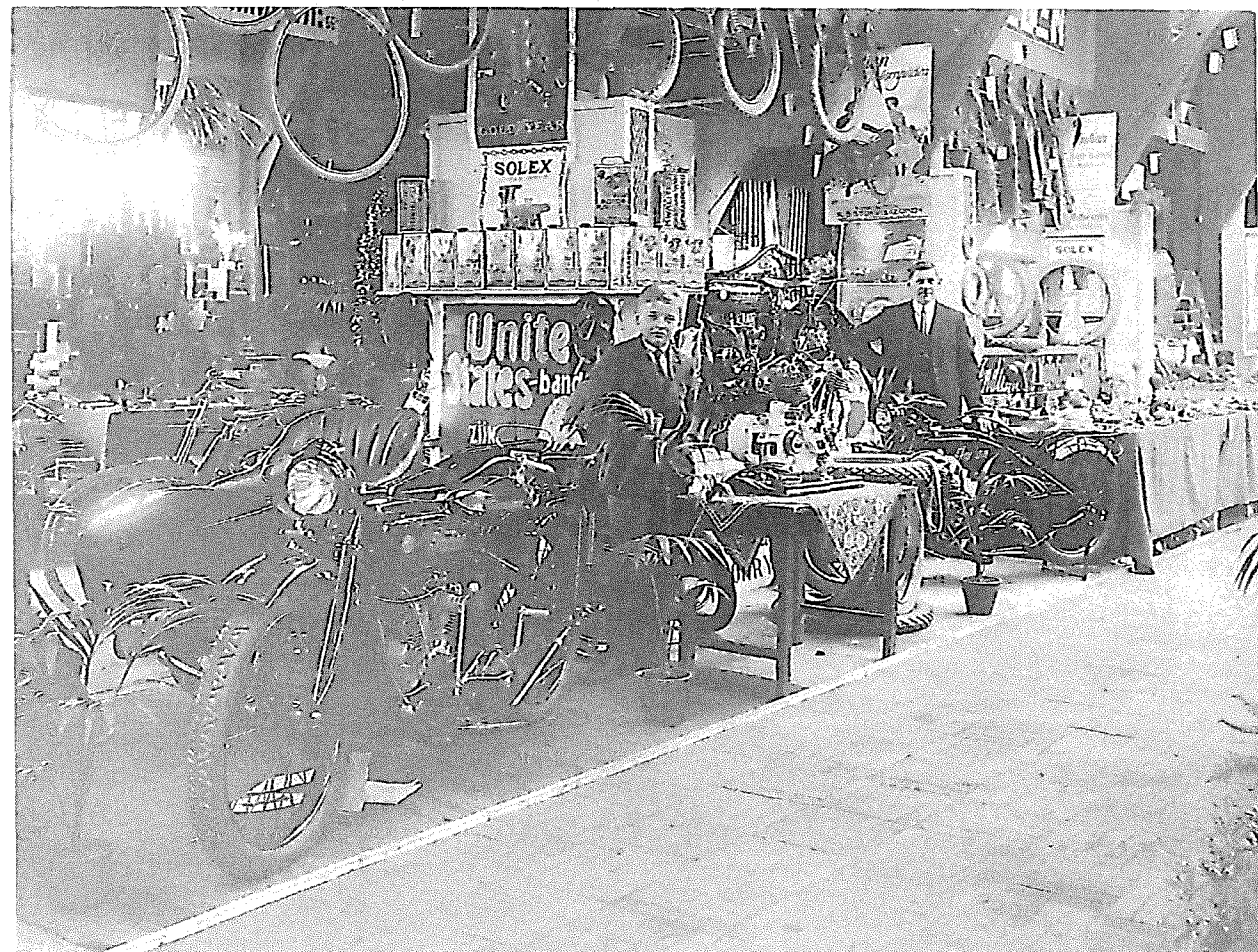
“De firma A. Vonk, exposeert met zijn bekend roggebrood. Dank zij de goede kwaliteit en lekkere smaak mocht deze firma op de A.W.B. reeds menige nieuwe cliënt boeken.”

Geheel rechts de bakkerijstand, daarnaast een drankenhandelaar. Links een automobiel (de Chevrolet van Nefkens?) en de Germaan-rijwielen van de firma J. v.d. Kommer (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT00100119).

Amersfoort zoveel medewerkers van de spoorwegen woonden. Zij reisden vrij per trein en konden zo zonder kosten in de namiddag in bijvoorbeeld Amsterdam gaan winkelen. Zij bedachten niet dat dezelfde producten ook gewoon in Amersfoort te koop waren. De Amersfoorters voor wie dit vrij reizen niet speelde, waren volgens het dagblad ten onrechte de mening toegedaan dat de grote steden voordeliger producten te bieden hadden. De krant drong er bij haar lezers op aan om zich voor de eigen winkeliers in te zetten. Door de con-

currentie van de grote steden daalden hun omzetten, en dat was niet alleen een probleem voor de middenstand maar voor alle Amersfoorters. Immers, als de middenstand meer verdiende, kregen de lokale belastingen een bredere basis en kon het belastingpercentage vervolgens omlaag en daar zou een ieder van profiteren!

De Amersfoortse middenstanders wilden zich niet laten meeslepen door ‘het pessimisme van onzen tijd’ maar besloten, ‘in tijden van algemene malaise’ een grote tentoonstelling op te zetten, de

De stand van Het Motorhuis van W. van Beek, "alleenvertegenwoordiging voor de bekende Indian Motor, onderdeelen en olie". Zij exposeerde: "de Indian, Adie, James en Orionnette Motorrijwielen." "Een losse motor was te bezichtigen, dit om de werking goed te

doen uitkomen, tevens 't eigen merk rijwielen dezer firma, n.l. Elta-rijwielen en Elta-banden. Deze rijwielen worden gemaakt voor personen van ieder gewicht. Een en ander was aardig opgesteld." (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT00100115).

Amersfoortsche Winkeliersbeurs. Zij wilden daarmee hun bedrijfstak een forse impuls geven. De beurs werd van 23 april tot en met 1 mei 1923 gehouden. Men wilde laten zien, dat de stad alles in huis had, een keur van producten, van goede kwaliteit en niet te duur. Met de beurs richtte men zich niet alleen op het stedelijk publiek, maar de organisatoren verwachtten net als met de winkelweken, ook de bewoners van de omliggende dorpen aan te trekken, in de hoop dat men de plattelanders ook in de toekomst als klant zou

behouden. De beurs werd door een speciaal comité georganiseerd, bestaand uit J.M. van Dijk (Utrechtseweg 123), B. Kramer (Langestraat 121), M. van Dijk (Arnhemseweg 6) en W. Willing Jr. (Prinses Julianaplein 4). Als sponsor trad waarschijnlijk de Middenstands-Credietbank op, die kreeg tenminste bij de opening verschillende bloemstukken als dank overhandigd. Aan de beurs namen 45 bedrijven deel.

Op maandag 23 april 1923 werd de winkeliersbeurs geopend in een voormalig fabriekspand aan

“De firma J.M. van Dijk, meubeleer-richting, heeft beslag gelegd op één der lokaaltjes. Van het geheel heeft zij een warm intérieur weten te schep-pen. Zoo heeft zij een volledige hee-renkamer gemaakt, welke uiterst modern en toch goedkoop is. Voorts zijn geëtaleerd verschillende chique salon-meubelen, welke zeer de aandacht trekken. De groot voorraad tapijten, zowel hier als bij de overige stands, wijzen op den ontzaglijken voorraad, waarvoor deze firma be-schikt. De afdeling tafel- en divan-keleden is eveneens ruim voorzien, waarbij menig aardig patroon tot koopen lokt. Nog zal geëxposeerd worden een volledig huiskamerameu-blement, dat zeer laag in prijs gesteld

is. Men kan zich op de beurs door de firma van Dijk volledig laten installe-eren, waarbij ten slotte de gedemon-streerde Hoover-stofzuiger voor het schoonhouden zorg draagt.” (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT001001129).

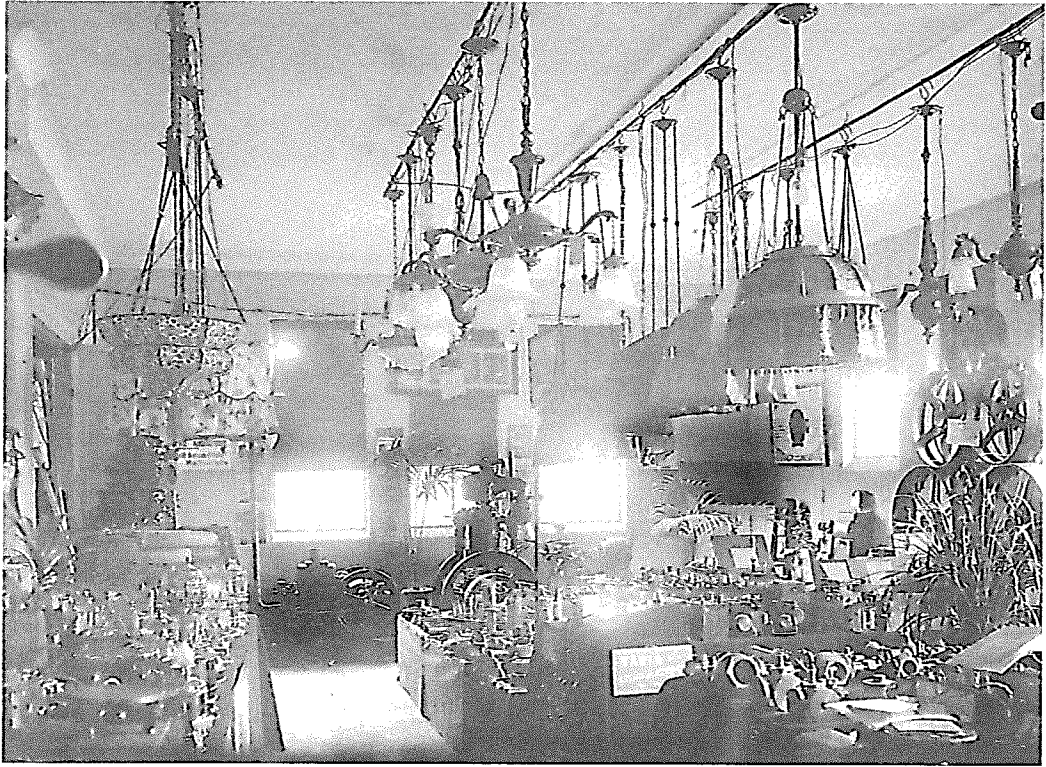
Pagina 155 boven

Stand van de firma Ponne. “De naam ‘Ponne’ is van algemeene bekendheid hier en in den omtrek. De firma die hem draagt verrichtte pioniersarbeid op electrisch gebied hier en in den omtrek. Zij was de eerste, die hier ter stede electriciteit als licht- en kracht-bron toepaste. En met de jaren ont-wikkelde ze zich ook op ander gebied. De vermaarde Deutz-motoren worden

door haar actief vertegenwoordigd en in de latere jaren groeide de zaak ‘Ponne’ tot een eerste klas firma op electrisch- en werktuigkundig gebied. Ook agenturen van last-auto’s voert zij.” (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT001001127).

Pagina 155 onder

Stand van de nog steeds bestaande rijwielhandel J. v.d. Kommer. “Bijzon-der trok de aandacht het Germaan-transportrijwiel zoo geconstrueerd dat de gang bijzonder licht is, niette-genstaande zwaren bouw. De bagage-drager is gemakkelijk afneembaar. Speciale rijwielen worden ook ver-vaardigd.” (Archief Eemland, Beeld-collectie AFT001001135).

“Een van de stands die onder de grootste van de tentoonstelling genoemd moet worden is die van de firma Nieuwkerk en Elzenaer, elektrische meubelfabriek alhier. Deze stand biedt een bijzonder mooi geheel. Verrassend is de groote sorteering meubelen, welke zijn tentoongesteld. Een zeer praktische kamerindeeling geeft een aardig geheel van elk der tentoongestelde ameublementen. Een ieder is in de gelegenheid een overzicht te verkrijgen, wat voor meubelen de firma produceert. Een

voordeel is het te noemen, dat alle meubelen naar elk gewenscht model en in iedere kleur vervaardigd kunnen worden, waartoe de modern ingerichte meubelfabriek geheel en al in staat is, zoodat alle opdrachten stipt kunnen worden uitgevoerd. De verstelbare ligstoel is een ruststoel bij uitnemendheid, met losse kussens enz. Een bezoek aan dezen stand is dan ook wel de moeite waard.” (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT001001142).

“De stands 13 en 14 worden ingenomen door de Firma R. van den Burg die met eenige prachtinstrumenten exposeert, o.a. de meer en meer in gebruik komende Kastner pianola. Op schitterende wijze gaf een der Firmanten de As dur Polonaise van Chopin weer, waarbij wij opmerkten hoe de verschillende tempi, de uitdrukking, het pedalisieren geheel door den bespeler beheerscht werden. De ingewikkeldste composities worden op gemakkelijke wijze ten gehooore gebracht terwijl met weinig oefening

het mechanische spel geheel te vermijden is. Vervolgens zagen wij een schitterend Mannborg orgel in moderne stijl uitgevoerd; vele karakteristieke geluiden als harp, cello, clarinette, schalmei, enz. bouwen het volle spel tot een machtig geheel op. Van dit fabrikaat heeft de firma de hoofdvertegenwoordiging voor Nederland. Als bijzondere attractie zijn twee draagbare kofferharmoniums ten toongesteld, waarvan een geopend, de ander gesloten.” (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT0010 01148).

Stand van Mej. E.G. van Egdom, Dames- en Kinderhoeden (Archief Eemland, Beeldcollectie AFT001001152).

de Nijverheidsstraat. Daarin was tot in 1921 de Nederlandsche Confectiefabriek van de firma N.V. vh. A. Cohen gevestigd geweest, een filiaal van een onderneming met een hoofdvestiging in Amsterdam. Het fabriekspand werd na het vertrek van de Necofa voor verschillende activiteiten gebruikt, zoals in 1923 bijvoorbeeld voor een overdekte kermis en voor de feesten ter gelegenheid van het vijfentwintigjarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina.

De beurs werd een groot succes; op maandag 30 april werd de 7000ste bezoeker verwelkomd. De sfeer op de beurs werd verhoogd door de aanwezigheid van een salonorkest dat een dagelijks wisselend programma uitvoerde.

In 1924 werd de winkeliersbeurs in Necofa herhaald. Er schreven ditmaal maar liefst 58 bedrijven

Prijspenningen van de Etalagewedstrijd van 1922 en de Winkelweek van 1930 (Museum Flehite).

in, waaronder de gasfabriek met een tentoonstelling ter bevordering van het gasgebruik. De standhouders waren niet alleen Amersfoortse bedrijven, maar de beurs trok nu ook ondernemingen uit onder meer Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. De organisatie wees erop, dat promotie van de middenstand nodig bleef omdat velen nog altijd naar de grote steden uitweken in de overtuiging dat in Amersfoort te hoge prijzen werden gerekend en ook de malaise was nog niet voorbij. De beurskrach van 1929 en de daarop volgende grote crisis moest toen nog komen ...

BIJLAGE. DE DEELNEMERS AAN DE AMERSFOORTSCHE MIDDENSTANDSBEURS VAN 1923.

- W. van Beek**, Langestraat 112. "Indian" Motoren.
- A. H. van Bommel**, Smallepad 18. Bloemisterij.
- A. H. G. van Berkel**, Heiligenbergerweg 2. Fabriek van limonades en siropen.
- Sporthuis Bokking**, Sigarenmagazijn, Langestraat 80.
- Fa. R. van der Burg**, Arnhemsestraat 8. Piano- en orgelhandel.
- J.M. van Dijk**, Utrechtseweg 123, Complete meubileringen.
- W. Duijn**, Leusderweg 31. Kruidenierswaren, Biscuits van Meursing's Machinale Fabrieken van Gebak.
- Fa. Gebr. van Eeden**, Arnhemsestraat 6. Zadelmakerij, lederwaren, reisartikelen.
- Mej. E. G. v. Egdom**, Westsingel 21. Dames- en kinderhoeden.
- Electro-Lux, H. Portman**, Leusderweg 125, Stofzuigapparaten.
- J.W. van Elst**, (vh. A. Bakkenes), Kamp 92. Brandstoffen.
- L.A.A. van Hamersveld**, Amhemseweg 10. Automobielen.
- R. Hoksbergen**, Schimmelpenninckstraat 2. Mineraalwater en limonade.
- L.H. Houbaer**, Langestraat 66. Heren- en kinderkleding.
- N.V. Kantoorboekhandel & Drukkerij** vh. B. Kramer, Langestraat 65 en 121. Kantoorboekhandel, "Onoto" Vulpenhouder "Ultrajectum" Losbladig boek, "Corona" Schrijfmachine.
- G. A. Keuneke**, Langestraat 105. Lederwaren en reisartikelen.
- J. v.d. Kommer**, Bloemendalsestraat 34. "Germaan"-Rijwielen.
- R. Kok**, Utrechtseweg 71. Brandstoffen.
- Fa. J. A. J. Lohmann**, "Nieuw Parijs" Langestraat 35. Galanteriën en luxeartikelen.
- N. A. Los**, Oude Soesterweg 10. Bloemisterij.
- B.G. Molle**, Manufacturenmagazijn "De Faam". Langestraat 5.
- H. Nefkens**, Varkensmarkt 5, Vlasakkerweg 28. Pfaff Naaimachines.
- B. Nieweg**, Langestraat 39. Luxeartikelen, jubileumborden.
- Nieweg en van Harten**, Lange Beekstraat 37. Elektrotechnisch bureau.
- Fa. van Nieuwkerk en Elzenaar**, Elektrische Meubelfabriek. Langestraat 84, Aldegondestraat 105-107.
- Fa. M. N. R. Oosterveen**, (B. Silfhout) Langestraat 42. Kruidenierswaren, comestibles.
- Th. F. v. d. Pol**, Korte Beekstraat 2. Fotograaf.
- Fa. L. G. Ponne**, Vlasakkerweg 48. Elektrotechnisch bureau, automobielen en motoren.
- L.J. B. Posthouwer**, Utrechtsestraat 25. Rijwielen en motoren.
- Fa. L. A. v. Rije en Co.**, Langestraat 79. Electrotechnisch bureau.
- B. Ruitenbergh Hzn.**, Utrechtsestraat 26. Heren- en dameskleding.
- G. J. Sasbach**, Utrechtseweg 48. Luxeartikelen en parfums.
- L. B. J. Serré**, Utrechtseweg 42. Fotografische artikelen.
- W. Sluiter**, Julianaplein. Eysink rijwielen en onderdelen.
- W. Steenbeek**, Lavendelstraat 4. Schoenhandel, machinale schoenmakerij, schoenmakersfournituren.
- F. J. Verwer**, "De Moor", Langestraat 8. Hulskamp en limonades.
- H. A. Vierdag Jr.**, Utrechtsestraat 7. Sigarenmagazijn.
- G. van Vliet**, Krommestraat 66a. Kruidenierswaren, biscuit van de fabriek "de Lindeboom", fa. Wed. v. Doesburgh.
- A. Vonk**, Havik 21. Broodbakker.
- J. Vonk**, Restauratie. Banketbakkerij. Langestraat 87.
- W. Vonk**, Langestraat 97. Koekbakker.
- W. de Voogd Jr.**, Arnhemsestr. 2. Huishoudelijke Artikelen.
- Fa. Gebr. de Vries**, Lieve Vrouwestraat 50. Krommestraat 38. IJzerhandel, gereedschappen.
- Fa. J. W. Wentzel**, (A.J. Fortgens), Langestraat 106a. Fotograaf.
- H. Wolfswinkel**, Fruithandel, comestibles. Utrechtsestraat 32.

BRONNEN EN LITERATUUR

Amersfoortsch Dagblad (1919, 1923 en 1924).

Bouwkundig Weekblad 42 (1921) nr. 16 pp. 97-98.

H. Buiter en M.I. Jansen, 'Handel en dienstverlening', in: *Geschiedenis van de Provincie Utrecht vanaf 1780* (Utrecht, 1997).

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor "de Geldersche Valleij" te Amersfoort. Jaarverslag over 1920, 1921, 1923.

Officieele catalogus Amersfoortsche Winkeliers Beurs A.W.B. te houden in gebouw "Necofa" te Amersfoort van 23 tot 28 april.

Waar zal ik koopen? Propagandaboekje uitgegeven ter gelegenheid der Amersfoortsche winkelweek.